

Socialdepartementet

103 33 Stockholm

Framställan om vissa undantagsbestämmelser inom socialförsäkringen vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap

Sammanfattning

Försäkringskassan har under senare tid tagit fram ett antal framställningar om regeländringar och tillsättande av utredningar som syftar till att stärka författningsberedskapen på socialförsäkringsområdet. Myndigheten har bland annat föreslagit att en utredning ska tillsättas för att analysera behovet av regeländringar och ta fram förslag på hur ett förutsebart, systematiskt sammanhängande och robust socialförsäkringsregelverk vid krig, krigsfara och allvarliga fredstida kriser bör utformas. Det är enligt Försäkringskassan angeläget att en sådan utredning kommer till stånd så snart som möjligt.

I en framställan, daterad samma dag som nu aktuell framställan, föreslås en utvidgad föreskriftsrätt om undantag från socialförsäkringslagstiftningen vid extraordinära händelser i fredstid. Förslaget innebär att bestämmelsen i 2 kap. 5 a § SFB utvidgas till att omfatta samtliga förmåner som administreras av Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten.

I nu aktuell framställan föreslås att undantagsbestämmelser och kompletterande bestämmelser till dagens lagreglering tas in i vilande förordningar. Förordningarna kan, när behov uppkommer, meddelas med stöd av befintlig bemyndigandebestämmelse i 117 kap. 9 § SFB och den föreslagna utvidgade bestämmelsen i 2 kap. 5 a § SFB. Det handlar om bestämmelser som bidrar till att Försäkringskassan kan upprätthålla den mest kritiska verksamheten även i kris- och krigssituationer och till att begränsa den ekonomiska skada som krisen eller kriget riskerar att åsamka enskilda. Följande förslag presenteras i framställan.

- *Utökat skydd för den sjukpenninggrundande inkomsten (SGI-skydd)*
Förslaget innebär att ett SGI-skydd ska införas för försäkrade som till följd av en extraordinär händelse i fredstid eller förhållanden som föranlett ett beslut om höjd beredskap måste avbryta eller inskränka sitt förvärvsarbete eller som, på grund av samma förhållanden, inte kan uppfylla kraven för något av de befintliga SGI-skydden i 26 kap. 11–18 a §§ SFB.
- *Tillfällig föräldrapenning när verksamheter på skolområdet är stängda*
Förslaget innebär att tillfällig föräldrapenning ska kunna lämnas under tid då den verksamhet enligt skollagen (2010:800) som barnet normalt deltar i är stängd eller delvis stängd till följd av en extraordinär händelse i fredstid eller förhållanden som föranlett ett beslut om höjd beredskap.
- *Aktivitetsersättning vid förlängd skolgång när verksamheter på skolområdet är stängda*
Förslaget innebär att aktivitetsersättning vid förlängd skolgång ska kunna lämnas under tid då den verksamhet som den försäkrade normalt deltar i är

stängd eller delvis stängd till följd av en extraordinär händelse i fredstid eller förhållanden som föranlett ett beslut om höjd beredskap.

- *Förlängd retroaktiv förmånstid för vissa förmåner*
Förslaget innebär att den retroaktiva förmånstiden för sjukpenning, graviditetspenning, studiemedel vid sjukdom, familjebidrag och ersättning till deltagare i arbetsmarknadspolitiska insatser ska förlängas vid extraordinära händelser i fredstid eller höjd beredskap.
- *Undantag från omprövning och uppföljning avseende omvårdnadsbidrag, merkostnadsersättning och sjukersättning*
Förslaget innebär att kravet på tidsbestämda omprövningar för omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning inte ska gälla vid extraordinära händelser i fredstid eller höjd beredskap. Detsamma gäller kravet på tidsbestämda uppföljningar av den försäkrades arbetsförmåga vid sjukersättning.

Förslagen minskar inte behovet av en utredning som tar ett helhetsgrepp om socialförsäkringsreglerna i kris- och krigssituationer (se Försäkringskassans framställan FK 2022/012527), men utgör konkreta förslag till särreglering inom några områden som snabbt kan tas i bruk om behov uppkommer.

Bakgrund

Försäkringskassan har under senare tid tagit fram ett antal framställningar som syftar till att stärka författningsberedskapen på socialförsäkringsområdet.¹ Myndigheten har bland annat föreslagit att en utredning ska tillsättas för att analysera behovet av regeländringar och ta fram förslag på hur ett förutsebart, systematiskt sammanhängande och robust socialförsäkringsregelverk vid krig, krigsfara och allvarliga fredstida kriser bör utformas. I den framställan utvecklas problembilden som finns inom socialförsäkringen när det gäller kris- och krigsberedskap samt lyfts ett flertal exempel på frågor som bör analyseras inom ramen för utredningen. Framställan har, såvitt Försäkringskassan känner till, ännu inte lett till åtgärder från regeringens sida. Det är dock enligt Försäkringskassan angeläget att en sådan utredning kommer till stånd så snart som möjligt.

I en framställan (FK 2023/018687), daterad samma dag som nu aktuell framställan, föreslås en utvidgad föreskriftsrätt om undantag från socialförsäkringslagstiftningen vid extraordinära händelser i fredstid. Förslaget innebär att bestämmelsen i 2 kap. 5 a § SFB om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan meddela föreskrifter om undantag från socialförsäkringsbalken vid extraordinära händelser i fredstid, utvidgas till att omfatta samtliga förmåner som administreras av Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten. Föreskriftsrätten vid extraordinära händelser i fredstid blir enligt förslaget därmed, i likhet med vad som gäller vid krig eller krigsfara enligt 117 kap. 9 § SFB, inte begränsad till enbart vissa förmåner.

Syftet med en utvidgning av 2 kap. 5 a § SFB är inte enbart att bidra till ökad författningsberedskap genom att ge regeringen en utökad föreskriftsrätt när krisen eller kriget väl är ett faktum. Som framhållits i de tidigare framställningarna bör regler om vad som ska gälla vid kris- eller krigssituationer så långt som möjligt beredas och beslutas på förhand. Dels för att reglerna ska bli tillräckligt genomarbetade och välavvägda, dels för att möjliggöra att nödvändiga rutiner och administration finns på plats i tid inom den handläggande myndigheten. Den föreslagna utvidgningen av 2 kap. 5 a § SFB syftar därför även till att ge regeringen och Försäkringskassan förutsättningar att på kort sikt,

¹ Se FK 2022/012527, FK 2022/016014 och FK 2023/013399.

genom vilande förordningar och praktiska förberedelser, skapa en reell beredskap för att upprätthålla samhällskritisk socialförsäkringsverksamhet i en extraordinär situation.

Mot denna bakgrund och inom ramen för Försäkringskassans alltjämt pågående arbete med författningsberedskap har myndigheten identifierat ett antal konkreta och avgränsade områden där det kan finnas behov av särreglering vid situationer med kris eller krig. Det handlar om bestämmelser rörande

- utökat skydd för den sjukpenninggrundande inkomsten (SGI-skydd),
- tillfällig föräldrapenning när verksamheter på skolområdet är stängda,
- aktivitetsersättning vid förlängd skolgång när verksamheter på skolområdet är stängda,
- förlängd förmånstid för vissa förmåner och
- undantag från omprövning och uppföljning avseende omvårdnadsbidrag, merkostnadsersättning och sjukersättning.

Den särreglering som föreslås utgörs av undantagsregler eller kompletterande regler som bidrar till att Försäkringskassan kan upprätthålla den mest kritiska verksamheten även i kris- och krigssituationer och till att begränsa den ekonomiska skada som krisen eller kriget riskerar att åsamka enskilda.

I följande avsnitt i framställan redogörs för förslagen inom respektive område. Det föreslås att bestämmelserna tas in i vilande förordningar som kan meddelas med stöd av befintlig bemyndigandebestämmelse i 117 kap. 9 § SFB och den föreslagna utvidgade bestämmelsen i 2 kap. 5 a § SFB samt träda i kraft vid en tidpunkt som regeringen bestämmer.

Försäkringskassan vill framhålla att förslagen inte minskar behovet av en utredning som tar ett helhetsgrepp om socialförsäkringsreglerna i kris- och krigssituationer i enlighet med tidigare ingiven framställan. Den nu aktuella framställan innehåller dock konkreta förslag till särreglering inom några områden som hittills identifierats inom myndigheten och som snabbt kan tas i bruk för det fall att situationen i Sverige eller omvärldsläget skulle kräva det. Förslagen underlättar för myndigheten att upprätthålla sin mest kritiska verksamhet vid händelse av kris eller krig. Det kommer dock krävas ytterligare åtgärder och Försäkringskassan avser därför att fortsätta arbetet med att se över vilka konkreta undantag eller kompletterande bestämmelser som behövs i förhållande till dagens regelverk för att förstärka författningsberedskapen.

Kompletterande bestämmelser om SGI-skydd

Gällande rätt

Den sjukpenninggrundande inkomsten (SGI) utgörs av den försäkrades beräknade framtida inkomst i pengar av eget arbete. SGI utgör beräkningsunderlaget för ett antal förmåner inom socialförsäkringen. De förmåner vars utbetalningar grundar sig på SGI är sjukpenning, rehabiliteringspenning, föräldrapenning, tillfällig föräldrapenning, graviditetspenning, närståendepenning, smittbärarpenning och dagpenning inom totalförsvaret (regleras inte i SFB).

SGI ska motsvara de inkomster personen skulle ha haft om försäkringsfallet inte inträffat och är därmed framåtblickande. SGI kan fastställas utifrån inkomst av anställning eller på annan grund, det vill säga inkomst av annat förvärvsarbete. SGI regleras framför allt i 25–26 kap. SFB.

Enligt huvudregeln får man inte behålla sin SGI när man inte längre har inkomst av eget arbete. Undantaget från huvudregeln är SGI-skydden som kan bli aktuella om den försäkrade avbryter eller inskränker sitt förvärvsarbete (26 kap. 9 § SFB). Att SGI:n är skyddad innebär att den ska beräknas med utgångspunkt i förhållandena närmast före

avbrottet eller inskränkningen om det innebär att SGI:n blir högre än om en beräkning skulle göras under själva den SGI-skyddade tiden. SGI-skydd på olika grunder kan avlösa varandra och även löpa parallellt. Det är inte nödvändigt att den SGI-skyddade situationen är anledningen till att den försäkrade avbrutit eller inskränkt sitt arbete.

De omständigheter som ger SGI-skydd i SFB är:

- studier (26 kap. 11 § SFB)
- periodiskt ekonomiskt stöd (26 kap. 12 § SFB)
- arbetslöshet och arbetsmarknadspolitiska åtgärder (26 kap. 13 § SFB)
- graviditet (26 kap. 14 § SFB)
- vård av barn under ett år (26 kap. 15 § SFB)
- pliktjänstgöring och militär utbildning (26 kap. 16 § SFB)
- sjukpenning och rehabiliteringsersättning med mera (26 kap. 17 § SFB)
- kortare avbrott i förvärsarbete (tre månadersskyddet) (26 kap. 18 § SFB)
- korttidsarbete (26 kap. 18 a § SFB)

I Riksförsäkringsverkets allmänna råd (RAR 2002:2) om sjukpenninggrundande inkomst och årsarbetstid anges, i fråga om 26 kap. 15 § SFB, att SGI-skyddet under vissa förutsättningar kan fortsätta att gälla även efter det att barnet har fyllt ett år om den försäkrade i oavbruten följd är helt eller delvis ledig från förvärsarbete och under den tiden får föräldrapenning. SGI-skydd finns också under vissa förutsättningar för försäkrade som får graviditetspenning, närståendepenning, smittbärandepenning, tillfällig föräldrapenning eller föräldrapenning enligt 12 kap. 5 § SFB (se Försäkringskassans rättsliga ställningstagande, FKRS 2018:06).

Överväganden och förslag

Förslag: Ett SGI-skydd ska införas för försäkrade som till följd av en extraordinär händelse i fredstid eller förhållanden som föranlett ett beslut om höjd beredskap måste avbryta eller inskränka sitt förvärsarbete.

Ett SGI-skydd ska även införas för försäkrade som till följd av en extraordinär händelse i fredstid eller förhållanden som föranlett ett beslut om höjd beredskap inte kan uppfylla kraven för något av de befintliga SGI-skydden i 26 kap. 11–18 a §§ SFB.

Den försäkrade ska under tiden SGI-skyddet gäller vara försäkrad för de arbetsbaserade förmånerna enligt 6 kap. 6 § SFB.

När den extraordinära händelsen eller höjda beredskapen upphör ska SGI-skyddet fortsatt gälla i tre månader från och med dagen för upphörandet.

Det föreslås att bestämmelserna tas in i en vilande förordning med ikraftträdande vid den tidpunkt som regeringen bestämmer.

Ett nytt SGI-skydd i händelse av extraordinära händelser eller förhöjd beredskap

Vid extraordinära händelser i fredstid eller höjd beredskap kan behovet av en välfungerande socialförsäkring öka och trycket på socialförsäkringen riskerar att bli hårt. En förutsättning för att kunna nyttja ett flertal socialförsäkringar är att den försäkrade har en SGI. Det är därför nödvändigt att se över om de SGI-bestämmelser som finns täcker samhällets behov i händelse av krig eller kris.

Den som fullgör tjänstgöring enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt eller genomgår militär utbildning inom Försvarmakten som rekryt har redan idag ett SGI-skydd (26 kap. 16 § SFB). Det finns dock fler grupper som kan tänkas vara i behov av ett SGI-skydd om Sverige skulle befinna sig i krig. Även vid extraordinära händelser i

fredstid, exempelvis naturkatastrofer eller pandemier som slår ut viktiga samhällsfunktioner, kan det finnas behov av särskilda regler som skyddar SGI.

Bristande samhällsfunktioner, såsom stängda skolor, otillgängliga myndigheter eller avstängda kommunikationer, kan göra att enskilda blir förhindrade att utföra sitt arbete eller uppfylla gällande SGI-skyddsregler. Arbetslösheten kan förväntas stiga samtidigt som det exempelvis saknas möjlighet att delta i arbetsmarknadspolitiska åtgärder eller att söka arbete genom Arbetsförmedlingen.

Försäkringskassans bedömning är att det behövs en särskild SGI-skyddsregel vid extraordinära händelser i fredstid eller då regeringen har beslutat om höjd beredskap.

SGI-skyddets utformning

Ett nytt SGI-skydd vid kris eller krig bör, på samma sätt som gällande skyddsbestämmelser, innebära att SGI ska beräknas med utgångspunkt i förhållandena närmast före avbrottet eller inskränkningen av arbetet, om den sjukpenninggrundande inkomsten därigenom blir högre än om den hade beräknats med beaktande av förhållandena under avbrottet eller inskränkningen.

Under kris eller krig kan försäkrade vidare tvingas avbryta eller vara förhindrade att påbörja den sysselsättning som skulle utgöra grund för SGI-skydd. Det nya SGI-skyddet föreslås därför även omfatta sådana situationer, det vill säga den försäkrades SGI ska vara skyddad under förutsättning att hen på grund av krisen eller kriget inte kan uppfylla kraven i någon av bestämmelserna om SGI-skydd i 26 kap. 11–18 a §§ SFB.

Den föreslagna utformningen av bestämmelsen innebär att det måste finnas ett orsakssamband mellan krisen eller kriget och att den enskilde avbryter eller inskränker sitt arbete eller inte kan uppfylla något av de befintliga SGI-skydden i SFB. Försäkringskassan kommer alltså behöva inhämta uppgifter från den enskilde för att kunna bedöma om SGI-skydd gäller i varje enskilt fall. Skälet till att SGI-skyddsregeln inte bör gälla generellt är att samtliga avbrott eller inskränkningar som sker i den försäkrades förvärsarbete inte behöver bero på den extraordinära situationen som Sverige befinner sig i. Ytterligare en aspekt är att vissa extraordinära händelser skulle kunna uppstå inom ett begränsat geografiskt område, medan andra delar av landet är mindre berörda och samhället där fungerar väl. Det skulle exempelvis kunna röra sig om svåra och omfattande skogsbränder likt de bränder som skedde i norra Sverige sommaren 2018. Att låta samtliga personer, oavsett om personens arbetssituation eller SGI-skydd enligt SFB påverkats av krisen eller kriget, få behålla sin SGI utan krav på att till exempel stå till arbetsmarknadens förfogande eller ta ut föräldrapenning, kan leda till svåröverblickbara konsekvenser i samhället.

Försäkrad för arbetsbaserade förmånerna under SGI-skydd

Enligt gällande rätt fortsätter försäkringen för de arbetsbaserade förmånerna² att gälla så länge någon av bestämmelserna om SGI-skydd i 26 kap. 11–16 §§ är tillämpliga (6 kap. 10 § SFB). De SGI-skydd som omfattas av bestämmelsen är alltså studier, periodiskt ekonomiskt stöd, arbetsmarknadspolitiska åtgärder med mera, graviditet, föräldradedighet eller plikttjänstgöring samt annan militär utbildning och tjänstgöring. Samma regel bör gälla även det nu föreslagna SGI-skyddet. Därigenom kommer de personer som omfattas av den föreslagna SGI-skyddsregeln att vara försäkrade för de arbetsbaserade förmånerna under den SGI-skyddade tiden.

Efterskyddstid

Det föreslagna SGI-skyddet ska gälla under förutsättning att rådande kris- eller krigssituation förhindrar den enskilde från att arbeta eller uppfylla SGI-skydden i SFB.

² De arbetsbaserade förmånerna framgår av 6 kap. 6 § SFB.

När kris- eller krigssituationen upphör kan det antas ta viss tid innan olika samhällsfunktioner åter fungerar, vilket kan försvåra övergången till arbete eller annat SGI-skydd. För försäkrade som har ett SGI-skydd enligt den föreslagna regeln finns det därför anledning för skyddet att fortsatt löpa under en period. Syftet är att ge den enskilde möjlighet att skydda sin SGI på annat sätt. För att det ska finnas en reell möjlighet att planera sin sysselsättning och ekonomi framstår en tid om tre månader från det att situationen har upphört som rimlig. Det föreslås därför att när den extraordinära händelsen eller höjda beredskapen upphör ska SGI-skyddet fortsatt gälla i tre månader från och med dagen för upphörandet.

I bilaga till denna framställning finns förslag till vilande förordning med kompletterande bestämmelser om SGI-skydd vid extraordinära händelser i fredstid eller höjd beredskap (bilaga med författningsförslag).

Konsekvensutredning

Syftet med förslaget, alternativa lösningar och effekter av utebliven ändring

Syftet med förslaget är att skapa ekonomisk trygghet för enskilda och begränsa den ekonomiska skada som krisen eller kriget riskerar att åsamka. Detta genom att ge möjlighet till de som drabbats av krisen eller kriget att få behålla sin SGI. Avsaknaden av ett särskilt SGI-skydd riskerar att leda till att människor förlorar sin försäkringsersättning eller inte uppfyller förutsättningarna för att få de förmåner som förutsätter att den enskilde har en SGI. Detta kan innebära stora påfrestningar för enskilda hushåll och för samhället i stort särskilt i en kris- eller krigssituation.

Ett annat syfte med förslaget är att underlätta hanteringen av eventuella nya SGI-baserade utbetalningar, till exempel krigsersättning. Ett särskilt SGI-skydd ger förbättrade möjligheter att nå ut med en sådan ersättning till fler människor. Därutöver förenklas hanteringen för Försäkringskassan genom att resurskrävande avslags- och ändringsbeslut kan undvikas om fler får behålla sin SGI.

En alternativ lösning är att låta SGI-skyddsregeln gälla generellt vid krig eller kris, det vill säga utan krav på ett orsakssamband mellan krisen eller kriget och att den enskilde avbryter eller inskränker sitt arbete eller inte kan uppfylla något av SGI-skydden i SFB. En sådan reglering skulle underlätta Försäkringskassans bedömningar, men anses av skäl som redogjorts för ovan i avsnittet *SGI-skyddets utformning* inte vara lämplig.

Offentligfinansiella effekter

Eftersom förslaget innebär att försäkrade får större möjlighet att behålla sin SGI och därmed sin rätt till ersättning även i kris- eller krigssituationer, medför förslaget att försäkringskostnaderna blir högre än vad som annars skulle ha varit fallet i sådana situationer. Det är svårt att på förhand uppskatta om förslaget innebär att kostnaderna i en kris- eller krigssituation skulle öka även i förhållande till när landet befinner sig i ett normalläge. Det kan dock konstateras att utformningen av den föreslagna bestämmelsen med ett krav på orsakssamband mellan krisen eller kriget och att den enskilde avbryter eller inskränker sitt arbete eller inte kan uppfylla något av SGI-skydden i SFB, innebär att kostnaderna blir mer begränsade jämfört med ett generellt utformat SGI-skydd vid kris eller krig.

Risk för felaktiga utbetalningar och bidragsbrott

Förslaget i sig bedöms inte innebära några ökade risker för felaktiga utbetalningar och bidragsbrott. Det kommer dock behöva övervägas vilken utredning som ska krävas från den enskilde för att visa att det finns ett orsakssamband mellan krisen eller kriget respektive avbrottet eller inskränkningen av arbete eller svårigheterna att uppfylla något av SGI-skydden. Lågt ställda krav i det avseendet kan leda till felaktiga utbetalningar.

Den risken måste dock vägas mot att krav på omfattande underlag och utredning är resurskrävande för myndigheten att hantera.

Effekter för enskilda

Författningsförslaget innebär att fler personer skulle kvarstå i SGI-skydd i kris- eller krigssituationer och därmed få en större ekonomisk trygghet.

Det är inte möjligt att kvantifiera antalet personer som skulle omfattas av förslaget eftersom det är helt avhängigt krisen eller krigets art och omfattning.

Ikraftträdande

Förordningen träder i kraft vid den tidpunkt som regeringen bestämmer.

Tillfällig föräldrapenning om verksamheter på skolområdet är stängda

Försäkringskassans framställan i denna del är i huvudsak baserad på samma överväganden som gjordes vid införandet av förordning (2020:244) om viss tillfällig föräldrapenning med anledning av sjukdomen covid-19 (jfr Socialdepartementets promemoria den 14 april 2020 om tillfälliga bestämmelser om tillfällig föräldrapenning med anledning av covid-19, dnr S2020/03216/SF).

Gällande rätt

Rätten till tillfällig föräldrapenning vid vård av barn regleras i 13 kap. 16, 22 och 27 §§ SFB.

En förälder har rätt till tillfällig föräldrapenning för vård av ett barn, som inte har fyllt 12 år, om föräldern behöver avstå från förvärsarbete i samband med

1. sjukdom eller smitta hos barnet i annat fall än som avses i 13 kap. 30 § SFB,
2. sjukdom eller smitta hos barnets ordinarie vårdare,
3. besök i samhällets förebyggande barnhälsovård, eller
4. vårdbehov som uppkommer till följd av att barnets andra förälder besöker läkare med ett annat barn till någon av föräldrarna, under förutsättning att det sistnämnda barnet omfattas av bestämmelserna om tillfällig föräldrapenning (13 kap. 16 § SFB).

En förälder har rätt till tillfällig föräldrapenning för vård av ett barn som har fyllt 12 men inte 16 år om det är styrkt att barnet är i behov av särskild tillsyn eller vård på grund av

1. sjukdom i annat fall än som avses i 13 kap. 30 § SFB,
2. utvecklingsstörning, eller
3. annat funktionshinder (13 kap. 22 § SFB).

En förälder till ett barn som omfattas av 1 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade har rätt till tillfällig föräldrapenning för vård av barnet från det att barnet fyllt 16 år till dess att det fyller 21 år. Rätt till tillfällig föräldrapenning föreligger dock endast om föräldern behöver avstå från förvärsarbete av skäl som anges i 13 kap. 16 § 1 SFB.

Om barnet efter att ha fyllt 21 år går i sådan skola som avses i 15 kap. 36 § eller 18 kap. 8 § skollagen (2010:800) har föräldern rätt till tillfällig föräldrapenning för vård av barnet till och med vårterminen det år då barnet fyller 23 år (13 kap. 27 § SFB).

Tillfällig föräldrapenning beräknas utifrån föräldrarnas sjukpenninggrundande inkomst såsom anges i 13 kap. 33–38 §§ SFB.

Överväganden och förslag

Förslag: Tillfällig föräldrapenning ska kunna lämnas under tid då den verksamhet enligt skollagen (2010:800) som barnet normalt deltar i är stängd eller delvis stängd till följd av en extraordinär händelse i fredstid eller förhållanden som föranlett ett beslut om höjd beredskap.

Det föreslås att bestämmelserna tas in i en vilande förordning med ikraftträdande vid den tidpunkt som regeringen bestämmer.

Tillfällig föräldrapenning när verksamheter inom skolområdet stänger

Föräldrar har idag inte någon möjlighet att få tillfällig föräldrapenning när förskola, skola eller fritidshem tillfälligt är stängda. De ekonomiska konsekvenserna för ett hushåll kan i vissa fall bli omfattande om föräldrar måste avstå från förvärvsarbete för att vara hemma med barn vars förskola, skola, fritidshem eller annan pedagogisk verksamhet tillfälligt har stängt, utan möjlighet till ersättning. Det finns därför skäl att utvidga möjligheterna för föräldrar att få tillfällig föräldrapenning för vård av ett barn, om föräldrarna behöver avstå från förvärvsarbete i samband med att den verksamhet enligt skollagen som barnet normalt deltar i är stängd eller delvis stängd med anledning av en extraordinär händelse i fredstid eller förhållanden som föranlett ett beslut om höjd beredskap. Rätten till tillfällig föräldrapenning föreslås omfatta föräldrar med barn som normalt deltar i verksamheter enligt skollagen som förskola, förskoleklass, grundskola, grundsärskola, fritidshem, specialskola, sameskola och vissa särskilda utbildningsformer på grundskolenivå. Utöver det ska den tillfälliga föräldrapenningen kunna lämnas när barnet normalt deltar i annan pedagogisk verksamhet enligt skollagen, till exempel pedagogisk omsorg som erbjuds i stället för förskola eller fritidshem. När det finns särskilt vård- och tillsynsbehov ska rätten även gälla för barn som är elever i gymnasiet eller i gymnasiesärskolan.

Barn som ersättning ska lämnas för

Försäkringskassan föreslår att den utvidgade rätten till tillfällig föräldrapenning ska kunna lämnas till föräldrar till de barn som avses i 13 kap. 16, 22 och 27 §§ SFB, det vill säga sådana barn som omfattas av rätten till tillfällig föräldrapenning vid sjukdom. Den utvidgade rätten till tillfällig föräldrapenning föreslås således omfatta

- vård av barn som inte har fyllt 12 år
- vård av barn som har fyllt 12 men inte 16 år när det är styrkt att barnet är i behov av särskild tillsyn eller vård på grund av sjukdom (i annat fall än som avses i 13 kap. 30 § SFB), utvecklingsstörning eller annat funktionshinder, och
- vård av barn som har fyllt 16 år och som omfattas av personkretsen i LSS (maximalt till och med vårterminen det år då barnet fyller 23 år).

För att den utvidgade rätten till tillfällig föräldrapenning vid stängning av verksamheter på skolområdet ska gälla för ett barn som har fyllt 12 men inte 16 år ska barnets särskilda vård- eller tillsynsbehov vara styrkt på samma sätt som gäller för rätt till tillfällig föräldrapenning för ett sådant barn vid sjukdom, enligt 13 kap. 33 § SFB. När det gäller tillfällig föräldrapenning enligt 13 kap. 22 § SFB ska det särskilda vård- eller tillsynsbehovet enligt nu gällande reglering i 110 kap. 18 § SFB styrkas genom läkarutlåtande. Det föreslås emellertid att det införs ett tillfälligt undantag från detta krav i den nya förordningen och att behovet under den tid förordningen gäller kan styrkas på annat sätt.

Försäkringskassan bör få besluta om förhandsbesked enligt 13 kap. 4 § SFB även för tillfällig föräldrapenning vid stängning av verksamheter på skolområdet.

Behov av att avstå från förvärvsarbete på grund av stängning av verksamheter på skolområdet

För rätt till tillfällig föräldrapenning i den aktuella situationen ska föräldern ha behov av att avstå från sitt förvärvsarbete för att vårda barnet. Att en arbetslös förälder går miste om arbetslöshetsersättning likställs med att föräldern avstår från förvärvsarbete vid tillämpningen av bestämmelserna om tillfällig föräldrapenning. Om en skolenhet håller delvis stängt och barnet är i skolan vissa dagar i veckan eller en del av en dag så har föräldern inget behov av att avstå från förvärvsarbete den tiden. Om barnet är hemma av en annan anledning än att den del av barnets verksamhet enligt skollagen som barnet normalt deltar i är stängd, så kan föräldrarnas behov av att avstå från förvärvsarbete inte kopplas till stängningen. Föräldern har då inte rätt till den utvidgade tillfälliga föräldrapenningen. Det kan i sammanhanget nämnas att tillfällig föräldrapenning inte kan lämnas för samma tid som exempelvis sjuklön och sjukpenning (11 kap. 14 § SFB).

Förmånstiden

Inom den tillfälliga föräldrapenningen finns olika förmånstider för olika delar av förmånen. Det föreslås ingen uttalad gräns för under hur många dagar tillfällig föräldrapenning vid stängning av verksamheter på skolområdet ska kunna lämnas eftersom det inte i förväg går att avgöra hur länge en stängning av verksamheter på skolområdet kan pågå.

Överlåtelse av tillfällig föräldrapenning vid stängning av verksamheter på skolområdet

När en förälder till exempel själv är sjuk eller behöver infinna sig på sitt arbete finns i dagsläget en möjlighet att överlåta rätt till tillfällig föräldrapenning till någon annan försäkrad som i stället för föräldern vårdar barnet (13 kap. 8 § SFB). Det bör finnas en motsvarande möjlighet till överlåtelse även när det gäller tillfällig föräldrapenning vid stängning av verksamheter på skolområdet.

Det finns även en möjlighet enligt 13 kap. 9 § SFB för Försäkringskassan att besluta att en annan försäkrad som i stället för föräldern avstår från förvärvsarbete ska få rätt till tillfällig föräldrapenning. Även den möjligheten bör finnas när det gäller tillfällig föräldrapenning vid stängning av verksamheter på skolområdet.

Ersättningens storlek

I förordningen (2020:244) om viss tillfällig föräldrapenning med anledning av sjukdomen covid-19 fanns en särskild regel om reducering av beräkningsunderlaget (se 7 § i nämnda förordning). Försäkringskassan har inte föreslagit att motsvarande regel ska tas in i nu föreslagna vilande förordning, men utesluter inte att det skulle kunna finnas skäl för en sådan reduceringsregel.

Förmånsnivåer

Föräldrar föreslås att kunna få tillfällig föräldrapenning vid stängning av verksamheter på skolområdet på olika förmånsnivåer på samma sätt som vid tillfällig föräldrapenning i övrigt, det vill säga enligt bestämmelserna i 13 kap. 5 § SFB.

Undantag från krav på läkarutlåtande

Enligt 13 kap. 22 § SFB lämnas för barn mellan 12 och 16 år tillfällig föräldrapenning vid barnets sjukdom eller smitta endast om det är styrkt att barnet är i behov av särskild tillsyn eller vård av vissa anledningar. I 110 kap. 18 § första meningen SFB föreskrivs ett krav på läkarutlåtande för att styrka det särskilda vård- eller tillsynsbehovet. Det föreslås ett tillfälligt undantag från kravet på läkarutlåtande. Det innebär att det särskilda vård- eller tillsynsbehovet fortfarande behöver styrkas, men att det får styrkas på annat sätt än genom ett sådant utlåtande. Försäkringskassan bedömer i den enskilda fallet vad som krävs för att behovet ska anses vara styrkt.

Bemyndiganden

Försäkringskassan bör bemyndigas att meddela ytterligare föreskrifter om tillfällig föräldrapenning som lämnas med stöd av förordningen. Försäkringskassan bör vidare ges rätt att meddela föreskrifter om undantag från bestämmelserna om handläggning av ärenden i 110 kap. SFB när det gäller ärenden om sådan tillfällig föräldrapenning som lämnas med stöd av förordningen.

Försäkringskassan bör därutöver ges rätt att meddela de föreskrifter som behövs för verkställigheten av den nya förordningen.

I bilaga till denna framställning finns förslag till vilande förordning om viss tillfällig föräldrapenning vid extraordinära händelser i fredstid eller höjd beredskap (bilaga med författningsförslag).

Konsekvensutredning

Syftet med förslaget, alternativa lösningar och effekter av utebliven ändring

Förslaget syftar till att förstärka försäkringsskyddet för berörda individer i tider av kris eller krig. Åtgärden genomförs för att minska risken för både de kortsiktiga och långsiktiga konsekvenser som skulle kunna uppstå för samhället om inte åtgärderna genomförs. Därutöver syftar förslagen till att öka skyddet för befolkningen och viktiga samhällsfunktioner.

En alternativ lösning skulle kunna vara att lämna tillfällig föräldrapenning med färre förbehåll. Till exempel utan villkor att det ska finnas en koppling till att skolan är stängd till följd av vissa förhållanden eller utan att föräldern behöver avstå från förvärvsarbete. På det viset skulle tillfällig föräldrapenning kunna lämnas utan att Försäkringskassan behövt kontrollera nyss nämnda villkor. En fördel med en sådan lösning är att effektiviteten i handläggningen skulle höjas. Nackdelar med en sådan lösning är att föräldrar skulle bli överkompenserade, eftersom förmånen skulle kunna lämnas för dagar då föräldern är ledig. Vidare skulle lösningen vara förenad med högre kostnader, eftersom en större population skulle kunna uppfylla villkoren för förmånen.

Om den föreslagna förordningen inte genomförs är tänkbara kortsiktiga såväl som långsiktiga konsekvenser att barnens situation och hushållens ekonomi försämras.

Offentligfinansiella effekter

Införande av en ny grund för tillfällig föräldrapenning innebär att antalet situationer som i dag kan ge rätt till tillfällig föräldrapenning utökas vilket innebär ökade utgifter. De ändringar som föreslås innebär både administrativa och ekonomiska konsekvenser för Försäkringskassan. Försäkringskassan ska pröva rätten till ersättning utifrån delvis nya grunder i ett potentiellt mycket stort antal ärenden.

Risk för felaktiga utbetalningar och bidragsbrott

Risken för felaktiga utbetalningar till följd av att föräldrar inte avstår från förvärvsarbete under tid hen ansökt om ersättning skiljer sig inte från den risk som finns då ärenden om tillfällig föräldrapenning prövas under normala förhållanden.

Det bör övervägas om det ska skapas ett system för informationsutbyte genom vilket Försäkringskassan kan säkerställa att den skolverksamhet som barnet normalt deltar i är stängd eller tillfälligt stängd samt av vilken anledning som skolan är stängd. Vidare bör ett sådant system också kunna ta emot information om när skolor öppnar på nytt. En sådan lösning skulle minska risken för felaktiga utbetalningar och därmed också beslut om återkrav.

Effekter för enskilda

Förslaget bidrar till att omsorgen om barn och familjers ekonomiska situation kan tryggas i flertalet fall. Det innebär att föräldrar som exempelvis har svårigheter med att arbeta hemifrån eller som inte kan vara lediga på annan grund kan ges möjlighet att få ledigt från arbetet för att ta hand om sina barn, samtidigt som föräldrarna får ekonomisk kompensation.

Ikraftträdande

Förordningen träder i kraft vid den tidpunkt som regeringen bestämmer.

Aktivitetsersättning vid förlängd skolgång om vissa verksamheter på skolområdet är stängda

Gällande rätt

En försäkrad som på grund av funktionshinder ännu inte har avslutat sin skolgång på grundskolenivå och gymnasial nivå vid ingången av juli det år då han eller hon fyller 19 år har rätt till aktivitetsersättning (33 kap. 8 SFB).

En funktionshindrad som avses i 33 kap. 8 § SFB får hel aktivitetsersättning oberoende av arbetsförmågans nedsättning (33 kap. 13 § SFB).

Aktivitetsersättning lämnas från och med den månad då rätten till förmånen har uppkommit, dock inte för längre tid tillbaka än tre månader före ansökningsmånaden (33 kap. 14 § första stycket SFB).

Aktivitetsersättning lämnas, om inte något annat är särskilt föreskrivet, till och med den månad när rätten till förmånen upphör (33 kap. 15 § SFB).

Ett beslut om aktivitetsersättning får inte avse längre tid än tre år (33 kap. 19 § SFB).

Aktivitetsersättning vid förlängd skolgång beviljas för den tid som skolgången varar (33 kap. 20 § SFB).

Av Riksförsäkringsverkets allmänna råd (RAR 2002:17) om sjukersättning och aktivitetsersättning till 33 kap. 8, 13 och 20 §§ SFB framgår att den förlängda skolgången bör anses pågå även under lov och andra ledigheter som kan förekomma inom ramen för den förlängda skolgången.

Det saknas reglering om hur rätten till aktivitetsersättning vid förlängd skolgång påverkas om skolan stänger eller endast kan erbjuda distansundervisning.

Överväganden och förslag

Förslag: Aktivitetsersättning vid förlängd skolgång ska kunna lämnas under tid då den verksamhet enligt skollagen (2010:800) som den försäkrade normalt deltar i är stängd eller delvis stängd till följd av en extraordinär händelse i fredstid eller förhållanden som föranlett ett beslut om höjd beredskap.

Det föreslås att bestämmelserna tas in i en vilande förordning med ikraftträdande vid den tidpunkt som regeringen bestämmer.

De ekonomiska konsekvenserna för försäkrade som beviljats aktivitetsersättning vid förlängd skolgång kan bli omfattande om sådan ersättning inte skulle betalas ut under den tid som den verksamhet enligt skollagen som den försäkrade normalt deltar i är stängd eller delvis stängd till följd av en extraordinär händelse i fredstid eller förhållanden som föranlett ett beslut om höjd beredskap.

Försäkringskassan föreslår därför att en undantagsregel förs in i en vilande förordning. Undantagsregeln bör utformas på så sätt att aktivitetsersättning vid förlängd skolgång kan lämnas utan hinder av vad som föreskrivs i 33 kap. 20 § SFB. Den försäkrade har därmed rätt till aktivitetsersättning under den tid som den verksamhet enligt skollagen (2010:800) som den försäkrade normalt deltar i är stängd eller delvis stängd på grund av kris eller krig. Regleringen tar sikte på försäkrade med pågående utbildningar. Det är alltså inte möjligt att med stöd av den föreslagna undantagsregeln få en ansökan om aktivitetsersättning beviljad när den tilltänkta skolan är stängd.

Undantagsregeln föreslås gälla i sådana situationer som avses i 3 § första stycket lagen (2020:148) om tillfällig stängning av verksamheter på skolområdet vid extraordinära händelser i fredstid, det vill säga i de fall då regeringen meddelat föreskrift om att skolenheter ska stängas tillfälligt på nationell, regional eller kommunal nivå. Vidare föreslås undantagsregeln gälla då en skolenhet är stängd eller delvis stängd till följd av förhållanden som föranlett beslut om höjd beredskap.

I bilaga till denna framställning finns förslag till vilande förordning om aktivitetsersättning vid förlängd skolgång när verksamheter på skolområdet är stängda vid extraordinära händelser i fredstid eller höjd beredskap (bilaga med författningsförslag).

Konsekvensutredning

Syftet med förslaget, alternativa lösningar och effekter av utebliven ändring

Den förordning som föreslås syftar till att förstärka försäkringsskyddet och tillgodose behovet av förutsebarhet för de försäkrade som deltar i aktuell verksamhet enligt skollagen.

En alternativ lösning är att låta samtliga försäkrade, även sådana som inte deltar i verksamhet enligt skollagen vid den tid då förordningen är tillämplig, omfattas av förslaget undantag. Det skulle innebära att enskilda kan få aktivitetsersättning beviljad utifrån uppgifter om att de tilltänkta studierna avses bedrivas vid en stängd skola. En sådan ordning skulle kunna få långtgående och svåröverskådliga konsekvenser.

Utan en undantagsregel vid kris- och krigssituationer riskerar personer med aktivitetsersättning vid förlängd skolgång att drabbas hårt ekonomiskt när skolor plötsligt tvingas stängas på grund av den rådande situationen i samhället.

Offentligfinansiella effekter

Det finns en risk för höga utgifter för förmånen beroende på hur långvariga och omfattande stängningarna av skolor blir. Förslaget bedöms vara konsekvensneutralt vad gäller kostnaderna för administrationen av försäkringen. Detta gäller eftersom Försäkringskassan inte behöver göra regelbundna uppföljningar av om den försäkrades skolgång pågår, på så sätt som sker under normala förhållanden. Samtidigt behöver Försäkringskassan kontrollera anledningen till att en skola stänger. Beroende på krisens eller krigets omfattning och vilken aktör som beslutar om stängning kan detta innebära mer eller mindre omfattande kontroller.

Risk för felaktiga utbetalningar och bidragsbrott

I och med att förslaget inte omfattar nyansökningar, utan endast de försäkrade som har en pågående skolgång, bedöms förslaget inte innebära någon ökad risk för felaktiga utbetalningar. Försäkringskassan kommer visserligen behöva få information från skolan om anledningen till att skolan är stängd för att utbetalning inte ska ske felaktigt. Sådan information borde dock kunna lämnas på ett säkert sätt genom till exempel ett system för informationsutbyte.

Effekter för enskilda

Förslaget säkerställer att de berörda försäkrade får ekonomisk kompensation under en period då det kan tänkas att de som får förmånen kan ha särskilda svårigheter att finna en alternativ sysselsättning.

Ikraftträdande

Förordningen träder i kraft vid den tidpunkt som regeringen beslutar.

Förlängd retroaktiv förmånstid

Gällande rätt

Inom socialförsäkringen finns olika regler om från vilken tidpunkt en förmån kan lämnas (förmånstiden). Förmånstiden påverkas som huvudregel av tidpunkten för inlämnande av en ansökan eller anmälan. För vissa förmåner gäller en absolut gräns, vilket innebär att det saknas möjlighet att göra undantag från förmånstiden. Detta gäller till exempel för förmånerna assistansersättning, bostadsbidrag och omvårdnadsbidrag.

För andra förmåner finns undantagsregler som möjliggör att en förmån kan lämnas från en tidigare tidpunkt än i normalfallet. För följande förmåner finns en möjlighet att göra undantag från förmånstiden på grund av hinder eller särskilda skäl:

- Sjukpenning
- Graviditetspenning
- Familjebidrag i form av
 - familjepening,
 - bostadsbidrag och
 - näringsbidrag.
- Ersättning till deltagare i arbetsmarknadspolitiska insatser i form av grundersättningarna
 - aktivitetsstöd,
 - utvecklingsersättning,
 - etableringsersättning och
 - de till etableringsersättningen hörande tilläggsersättningarna
 - etableringstillägg och
 - bostadsersättning.

Sjukpenning och graviditetspenning

Enligt 27 kap. 17 § SFB får sjukpenning inte lämnas för längre tid tillbaka än sju dagar före den dag då anmälan om sjukdomsfallet gjordes till Försäkringskassan. Detta gäller dock inte om det har funnits hinder mot att göra en sådan anmälan eller det finns särskilda skäl för att förmånen ändå bör lämnas.

Kravet på sjukanmälan till Försäkringskassan enligt 27 kap. 17 § SFB gäller enbart då den försäkrade gör anspråk på sjukpenning med anledning av nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom. En försäkrad som har en anställning och har rätt till sjuklön ska istället sjukanmäla sig direkt till sin arbetsgivare. De situationer som är relevanta är därmed när den enskilde själv ska göra sjukanmälan direkt till Försäkringskassan, det vill säga då den försäkrade är egenföretagare, arbetslös eller endast har en mycket kortvarig anställning.³

Av 10 kap. 11 § SFB framgår bland annat att det som i balken i övrigt eller i annan författning föreskrivs om sjukpenning enligt 25–28 kap. gäller i tillämpliga delar även i fråga om graviditetspenning. Det innebär att graviditetspenning inte kan lämnas för längre tid tillbaka än sju dagar före anmälan till Försäkringskassan. Undantag från detta

³ Se prop. 2012/13:169, s. 16.

kan göras om det funnits hinder mot att göra en anmälan eller om det finns särskilda skäl att förmånen ändå ska lämnas.

Familjebidrag

Enligt 11 kap. 9 § förordning (1995:239) om förmåner till totalförsvarspliktiga (FFT) får familjebidrag endast om det finns särskilda skäl lämnas för den tid som ligger längre tillbaka än 30 dagar före den dag då ansökan kom in till Försäkringskassan.

I 11 kap. 5 § FFT anges att ansökan om familjebidrag görs av den bidragsberättigade. En ansökan om familjebidrag ska innehålla de upplysningar som är nödvändiga för att bedöma rätten till familjebidrag. Ansökan ska undertecknas av den bidragsberättigade och innehålla en försäkran på heder och samvete att de lämnade uppgifterna är riktiga och fullständiga.

Familjebidrag utges under vissa förutsättningar i form av familjepenning, bostadsbidrag, näringsbidrag och begravningsbidrag. Alla ersättningar förutom begravningsbidrag utgår efter ansökan och prövning av om sökanden har behov av förmånen.

Ersättning till deltagare i arbetsmarknadspolitiska insatser

I 10 kap. 5 § förordning (2017:819) om ersättning till deltagare i arbetsmarknadspolitiska insatser (FEA) anges att aktivitetsstöd, utvecklingsersättning, etableringsersättning, etableringstillägg och bostadsersättning inte får lämnas för längre tid tillbaka än månaden före ansökningsmånaden, om det inte finns särskilda skäl. Detta gäller inte etableringsersättning eller tilläggsersättningarna etableringstillägg och bostadsersättning som lämnas för deltagande i kartläggning och medverkan till upprättandet av en individuell handlingsplan.

Enligt 10 kap. 12 §§ FEA måste en ansökan om ersättning och ökning av ersättning enligt FEA göras skriftligen och handlingar som är av betydelse för ärendet ska bifogas.

Om rekvisiten hinder och särskilda skäl

Bestämmelserna om anmälningsskyldighet för sjukpenning och graviditetspenning har samma konstruktion. De innebär att det inledningsvis ska prövas om hinder för anmälan funnits. Därefter görs en bedömning av om särskilda skäl finns. Vid prövningen av om hinder funnits ska Försäkringskassan bedöma om den försäkrade varit förhindrad på ett sätt som inneburit att det inte funnits en faktisk möjlighet att göra en anmälan till Försäkringskassan i tid. En försäkrad som inte har varit förhindrad att göra en anmälan i tid kan ändå få ersättning för längre tid än sju dagar före anmälan om Försäkringskassan bedömer att det finns särskilda skäl.

Bestämmelserna om förmånstid för familjebidrag och ersättning för deltagare i arbetsmarknadspolitiska insatser har en liknande konstruktion som ovan nämnda förmåner, med den skillnaden att det enbart är särskilda skäl som ska prövas. Även om hinder inte är ett separat rekvisit i 11 kap. 9 § FFT eller 10 kap. 5 § FEA ska frågan om det funnits hinder ändå beaktas inom ramen för prövningen av särskilda skäl. Vad som kan utgöra särskilda skäl anges varken i 11 kap. 9 § FFT eller 10 kap. 5 § FEA. Det framgår inte heller av förarbetena.

Enligt Högsta förvaltningsdomstolen ska utgångspunkten vid prövning av särskilda skäl vara en bedömning av omständigheterna i varje enskilt fall. Vid denna prövning ska i första hand beaktas omständigheter hänförliga till sökanden själv som innebär att denne varit förhindrad att ansöka i tid, till exempel sjukdom eller olycksfall. Därutöver kan det även finnas omständigheter som visserligen inte är direkt hänförliga till sökanden själv

men som ändå bör beaktas, förutsatt att det framstår som ursäktligt att ansökan inte lämnats i tid, till exempel en nära anhörigs akuta sjukdom eller dödsfall.⁴

Överväganden och förslag

Förslag: Den retroaktiva förmånstiden ska förlängas för förmånerna sjukpenning, graviditetspenning, familjebidrag och ersättning till deltagare i arbetsmarknadspolitiska insatser vid extraordinära händelser i fredstid eller höjd beredskap. Förmånerna ska kunna beviljas från en tidigare tidpunkt i förhållande till när en ansökan eller anmälan har lämnats in till Försäkringskassan.

Det föreslås att bestämmelserna tas in i en vilande förordning med ikraftträdande vid den tidpunkt som regeringen bestämmer.

Vid extraordinära händelser i fredstid eller höjd beredskap finns det en risk att enskilda som är i behov av en förmån kan få svårt att inom rimlig tid lämna in en ansökan eller anmälan till Försäkringskassan. Vidare kommer försvarsförmånen familjebidrag sannolikt att öka i ett läge av höjd beredskap. Ett ökat ärendeinflöde kommer att påverka Försäkringskassans operativa förmåga och därmed även de tjänstgörandes möjlighet att inom kort tid få förmånen utbetald. Det ska även beaktas att ett stort antal människor kommer att tjänstgöra i totalförsvaret och då sannolikt ha begränsade praktiska möjligheter att ansöka om familjebidrag.

Förmånerna sjukpenning, graviditetspenning, familjebidrag samt förmåner om ersättning till deltagare i arbetsmarknadspolitiska insatser har alla gemensamt att det kan göras undantag från förmånstiden om hinder eller särskilda skäl funnits vid sen ansökan eller anmälan. Vid sådana förhållanden kan ersättning beviljas för en längre retroaktiv tidsperiod än i normalfallet.

Möjligheten till undantag innebär att det i varje enskilt fall ska göras en individuell prövning av om något av de aktuella rekvisiten är uppfyllda. Detta gäller oavsett hur rekvisiten ska bedömas inom de olika förmånerna. Med hänsyn till att de nu aktuella förmånerna har en relativt begränsad retroaktiv förmånstid kan det antas att enskilda i situationer då till exempel elförsörjningen, IT-system eller vanlig postgång inte fungerar kommer ha svårt att inkomma med en anmälan eller ansökan i tid. Prövningen av hinder och särskilda skäl kommer alltså att aktualiseras i ett stort antal ärenden och innebära ett ökat resursbehov för Försäkringskassan.

Såväl Försäkringskassans handläggning som den enskildes rätt hade således gynnats av en förlängd retroaktiv förmånstid.

Vad gäller sjukpenning och graviditetspenning föreslås en utökad retroaktiv förmånstid om 30 dagar, det vill säga att ersättningarna kan beviljas 30 dagar innan anmälan gjorts till Försäkringskassan.

För familjebidrag och ersättning till deltagare i arbetsmarknadspolitiska insatser föreslås en utökad retroaktiv förmånstid om 90 dagar respektive tre månader. I sammanhanget kan nämnas att Värnpliktsverket redan vid översynen av familjebidragslagstiftningen ansåg att tidsfristen för retroaktiv utbetalning av familjebidrag borde utsträckas till tre månader.⁵

Möjligheten att till följd av hinder eller särskilda skäl lämna ersättning från en tidigare tidpunkt bör finnas kvar trots att förmånstiden förlängs. Det går inte att utesluta att det även vid en förlängd förmånstid kan uppkomma situationer då det skulle vara oskäligt att

⁴ HFD 2021 ref. 55

⁵ Prop. 1977/78:127, s. 80

neka ersättning på grund av att anmälan eller ansökan inkommit sent. Målet att minska antalet prövningar av hinder och särskilda skäl i varje enskilt fall förväntas uppnås genom att förmånstiden förlängs. Avväganden i detta avseende berörs vidare i avsnittet konsekvensutredning.

I bilaga till denna framställning finns förslag till vilande förordning om undantag från vissa bestämmelser om förmånstid inom socialförsäkringsområdet.

Förmåner där det saknas möjlighet att göra undantag från förmånstiden

Som nämnts ovan finns det ett antal förmåner där det saknas möjlighet att göra undantag från förmånstiden. För dessa förmåner gäller en absolut gräns om från vilken tidpunkt som ersättning som tidigast kan lämnas.

För ett antal förmåner kan ersättning lämnas från och med en tidpunkt som sträcker sig förhållandevis långt tillbaka i tiden från ansökningstillfället. Omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning kan till exempel lämnas från och med tre månader före ansökningsmånaden, om rätten till förmånen har inträtt vid den tidpunkten (jfr 22 kap. 8 § och 50 kap. 10 § SFB).

För andra förmåner finns en något kortare retroaktivitet. Assistansersättning kan till exempel lämnas från och med månaden före ansökningsmånaden och bostadsbidrag kan lämnas från och med ansökningsmånaden (jfr (51 kap. 7 § SFB och 95 kap. 14 § SFB).

Skälet att Försäkringskassan inte lämnar några förslag om ändrad förmånstid för de förmåner där det saknas möjlighet att göra undantag från förmånstiden är främst för att den retroaktivitet som följer av de olika förmånstyperna bedöms vara tillräcklig. Vidare är det inte fråga om förmåner där antalet nyansökningar kan förväntas öka i någon större omfattning till följd av sådana samhällseliga förändringar som denna framställan tar sikte på. Därtill innebär regleringen om förmånstid för de aktuella förmånerna att Försäkringskassan inte behöver göra någon prövning av om hinder eller särskilda skäl finns i det individuella ärendet. Till skillnad från vad som gäller för förmåner där en sådan prövning ska göras, kan en ändrad förmånstid för de nu aktuella förmånerna inte beräknas leda till någon förbättrad operativ förmåga för Försäkringskassan.

Konsekvensutredning

Syftet med förslaget, alternativa lösningar och effekter av utebliven ändring

Det huvudsakliga syftet med förslaget är att begränsa den ekonomiska skada som krisen eller kriget kan medföra för enskilda. Förslaget syftar även till att stärka Försäkringskassans operativa förmåga i ett ansträngt läge.

Förslaget innebär ingen förändring av övriga villkor för rätten till de aktuella förmånerna. Att i nämnda delar utöka förmånstiden bidrar dock till att Försäkringskassan kan upprätthålla sin operativa förmåga eftersom antalet ärenden där det måste göras en prövning av rekvisiten hinder och särskilda skäl minskar och antalet utredningsmoment reduceras. Detta medför positiva konsekvenser för såväl handläggningstider som den enskildes möjligheter att snabbare få ersättning utbetald sedan anmälan eller ansökan kommit in till Försäkringskassan.

Ett alternativ till nuvarande förslag hade varit att helt ta bort möjligheterna att få förlängd förmånstid till följd av hinder eller särskilda skäl, antingen i kombination med nuvarande reglering av förmånstid eller med föreslagen förlängning. En sådan lösning hade dock riskerat att leda till oskäligen utfall och stora ekonomiska konsekvenser för den enskilde.

Vad gäller förslaget i den del som avser sjukpenning vill Försäkringskassan framhålla att nuvarande krav på läkarintyg är kopplat till när sjukanmälan gjorts och att den försäkrade ska styrka arbetsförmågans nedsättning på grund av sjukdom senast från och med den sjunde dagen efter sjukperiodens första dag. Detta gäller oavsett när sjukfallet anmäls till Försäkringskassan (27 kap. 25 § SFB). Förslaget innebär således ingen förändring av när läkarintyg ska inkomma till Försäkringskassan.

Under sådana förhållanden då den föreslagna förordningen är tänkt att vara tillämplig finns en risk att Försäkringskassans bemanning kommer att vara reducerad, samtidigt som myndigheten kan behöva handlägga lika många ärenden som i ett normalläge. Om förmånstiden för de aktuella förmånerna inte förlängs kommer Försäkringskassan att behöva lägga tid på bedömningar av hinder och särskilda skäl, vilket riskerar att förlänga myndighetens handläggningstider. Det skulle även innebära att enskilda riskerar att gå miste om ersättning på grund av att förhållandena i samhället försvärat möjligheterna att ge in en ansökan i tid.

Risk för felaktiga utbetalningar och bidragsbrott

Risken för att ersättning ska lämnas felaktigt bedöms inte öka av förslagen. I de fall då det finns grund för att besluta om återkrav kan återbetalningsbeloppet dock bli högre eftersom ersättning kan lämnas från och med en tidigare tidpunkt än under normala förhållanden.

Effekter för enskilda

Förslagen bidrar till att säkerställa utbetalningar av viktiga förmåner för enskildas försörjning. Förslagen förenklar till viss del Försäkringskassans handläggning och utredning vilket får positiva konsekvenser för enskilda på grund av minskad kommunikering och snabbare handläggningstid.

Ikraftträdande

Förordningen träder i kraft vid den tidpunkt som regeringen bestämmer.

Omprövning och uppföljning avseende omvårdnadsbidrag, merkostnadsersättning och sjukersättning

Gällande rätt

För flera förmåner inom socialförsäkringen gäller att en omprövning av förmånen ska göras när förhållanden som påverkar rätten till förmånen ändras. Uppgifter om ändrade förhållanden kan komma fram på olika sätt. Den enskilde har en lagstadgad skyldighet att anmäla sådana ändrade förhållanden som påverkar rätten till eller storleken av förmånen. Uppgifter om ändrade förhållanden kan även komma till Försäkringskassans kännedom genom exempelvis anmälningar från arbetsgivare, företag eller vårdgivare.

Utöver omprövningsskyldigheten vid ändrade förhållanden finns för några socialförsäkringsförmåner dessutom krav att inom vissa bestämda tidsfrister göra ytterligare en form av efterföljande kontroll. Dessa kontroller ska utföras även om det inte framkommit uppgifter om ändrade förhållanden. Så är fallet när det gäller omvårdnadsbidrag, merkostnadsersättning och sjukersättning.

Omvårdnadsbidrag

Omprövningsskyldigheten för omvårdnadsbidrag regleras i 22 kap. 15 § SFB.

Rätten till omvårdnadsbidrag ska omprövas minst vartannat år, om det inte finns skäl för omprövning med längre mellanrum. Huvudregeln om omprövning minst vartannat år motiveras med att ett barns behov kan förändras relativt snabbt i takt med att det växer

och utvecklas. Som skäl för att göra omprövning med längre mellanrum anges i förarbetena att Försäkringskassan bedömer att ett barns behov av omvårdnad och tillsyn är mer varaktigt.⁶ Det handlar alltså om omständigheter som är hänförliga till den enskilde.

Härutöver ska omprövning ske när förhållanden som påverkar rätten till omvårdnadsbidraget har ändrats, såvida ändringarna inte bara är tillfälliga. Förutsättningarna kan ändras om exempelvis assistansersättning beviljas för barnet eller att barnets hälsotillstånd ändrats.⁷

Merkostnadsersättning

För merkostnadsersättning finns bestämmelser om omprövning i 50 kap. 14 § SFB.

Som huvudregel ska merkostnadsersättning omprövas minst vart fjärde år, om det inte finns skäl för omprövning med längre mellanrum. Sådana skäl kan enligt förarbetena till bestämmelsen finnas till exempel när det gäller personer som bedöms ha varaktiga funktionsnedsättningar och konstanta behov.⁸ I likhet med vad som gäller för omvårdnadsbidrag rör det sig alltså om omständigheter som hänför sig till den enskilde.

Syftet med de tidsbestämda omprövningarna är att säkerställa att besluten fortfarande är aktuella eftersom de kan omfatta långa tidsperioder och även gälla tills vidare.⁹

Omprövning ska härutöver ske vid ändrade förhållanden som påverkar rätten till merkostnadsersättningen, såvida ändringarna inte bara är tillfälliga. Förutsättningarna för rätten till merkostnadsersättning kan ändras av olika anledningar. Det kan exempelvis bero på att den enskildes levnadsförhållanden förändras påtagligt eller att hen kommer att omfattas av annat samhällsstöd som innebär förändringar av merkostnadsbilden.¹⁰

Sjukersättning

När det gäller sjukersättning finns reglering om uppföljning och omprövning i två skilda bestämmelser.

I 33 kap. 17 § SFB föreskrivs en obligatorisk uppföljning av arbetsförmågan. Enligt bestämmelsen ska Försäkringskassan senast tre år räknat från ett beslut om sjukersättning göra en uppföljning av den försäkrades arbetsförmåga. Försäkringskassan ska därefter, så länge den försäkrade har rätt till sjukersättning, minst vart tredje år på nytt följa upp den försäkrades arbetsförmåga. Om den försäkrade har fyllt 61 år, behöver någon uppföljning inte göras.

Syftet med dessa uppföljningar är att ta reda på om den försäkrade alltså uppfyller villkoren för rätt till sjukersättning, men också att ge stöd till den som har förutsättningar att få, få tillbaka eller öka sin arbetsförmåga.¹¹ Vid en uppföljning ska en kontroll göras av om arbetsförmågan fortfarande är nedsatt i samma omfattning som när ersättningen beviljades, eller om den har förbättrats och om det finns förutsättningar för rehabilitering.

⁶ Prop. 2017/18:190, s. 174

⁷ Ibid.

⁸ A prop. s. 183

⁹ A prop. s. 134 f.

¹⁰ A prop. s. 135

¹¹ Prop. 2004/05:21 s. 77 och prop. 2016/17:1 utg.omr. 10, s. 56 f.

Omrövningskyldigheten vid ändrade förhållanden finns i 36 kap. 19 § SFB. Bestämmelsen anger att rätten till förmånen ska omprövas om arbetsförmågan förbättras för en försäkrad som får sjukersättning.

Anmälningsskyldighet avseende ändrade förhållanden

Allmänna regler om skyldighet att anmäla ändrade förhållanden som påverkar rätten till förmånerna finns i 110 kap. 46 och 47 §§ SFB. Enligt bestämmelserna har den som ansöker om, har rätt till eller annars får en förmån enligt SFB en skyldighet att anmäla sådana ändrade förhållanden som påverkar rätten till eller storleken av förmånen. Anmälan ska göras snarast möjligt och senast 14 dagar efter att den anmälningsskyldige fick kännedom om förändringen.

Om anmälningsskyldigheten försummas kan det leda till indragning eller nedsättning av ersättningen enligt 110 kap. 52 § SFB och till återbetalningsskyldighet enligt 108 kap. 2 § SFB.

Överväganden och förslag

Förslag: Kravet på tidsbestämda omprövningar för omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning ska inte gälla vid extraordinära händelser i fredstid eller höjd beredskap. Detsamma gäller kravet på tidsbestämda uppföljningar av den försäkrades arbetsförmåga vid sjukersättning.

Det föreslås att bestämmelserna tas in i en vilande förordning med ikraftträdande vid den tidpunkt som regeringen bestämmer.

När det gäller omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning finns en skyldighet för Försäkringskassan att inom vissa angivna tidsramar utföra omprövningar, trots att det inte framkommit något som pekar på ändrade förhållanden av betydelse för rätten till förmånen. På liknande sätt finns för sjukersättningens del en skyldighet att göra kontinuerliga uppföljningar av den försäkrades arbetsförmåga inom vissa tidsintervall, alldeles oavsett om det finns indikationer på att det skett förändringar i detta avseende eller inte.

Vid extraordinära händelser i fredstid eller i situationer då det råder höjd beredskap finns en påtaglig risk för att Försäkringskassans verksamhet kommer vara mycket hårt belastad till följd av exempelvis en kraftigt ökad ärendeströmning, nya ärendetyper att hantera, ett stort personalbortfall över tid och omfattande störningar i den digitala kommunikationen. Det är därför angeläget att i en sådan situation kunna avlasta verksamheten i delar som kan bedömas som mindre angelägna, i syfte att skapa förutsättningar att fokusera på och upprätthålla den mest kritiska verksamheten, såsom att ta emot och pröva nya ansökningar samt säkerställa utbetalningar till de försäkrade.

Löpande omprövningar av omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning samt kontinuerliga uppföljningar av den försäkrades arbetsförmåga vid sjukersättning bedöms i kris- eller krigssituationer utgöra sådana mindre angelägna delar av verksamheten. Utifrån hur de nu aktuella bestämmelserna är utformade är omprövningarna och uppföljningarna emellertid obligatoriska (med undantag för sjukersättning när den enskilde har fyllt 61 år) och det finns inte möjlighet att förlänga fristerna utifrån förändringar i samhällssituationen. Om Försäkringskassan ska kunna avstå dessa rutinmässiga omprövningar och uppföljningar i tider av kris eller krig krävs därför författningsändringar.

Försäkringskassan föreslår därför att det, vid extraordinära händelser i fredstid eller höjd beredskap, införs undantagsregler från den tidsbestämda omprövnings- respektive uppföljningsskyldigheten för omvårdnadsbidrag, merkostnadsersättning och sjukersättning.

I bilaga till denna framställning finns förslag till vilande förordning om undantag från bestämmelser om omprövning och uppföljning av omvårdnadsbidrag, merkostnadsersättning och sjukersättning vid extraordinära händelser i fredstid eller höjd beredskap (bilaga med författningsförslag).

Konsekvensutredning

Syftet med förslaget, alternativa lösningar och effekter av utebliven ändring

Syftet med förslaget är att i kris- och krigssituationer kunna avlasta verksamheten och frigöra arbetsresurser inom Försäkringskassan för att på så sätt skapa förutsättningar att upprätthålla myndighetens mest kritiska verksamhet, så som att ta emot och pröva nya ansökningar samt säkerställa utbetalningar till de försäkrade. Det finns en påtaglig risk för att Försäkringskassans verksamhet, i en situation av kris eller krig, kommer att vara hårt belastad till följd av exempelvis ett större antal ansökningar om socialförsäkringsförmåner, en minskad personalstyrka eller omfattande störningar i den digitala tillgängligheten, vilket medför ett behov av att i dessa situationer bättre kunna utnyttja tillgängliga resurser inom myndigheten.

Ett alternativ till att helt upphöra med nu aktuella omprövningar och uppföljningar är att göra dem frivilliga för myndigheten att genomföra. Vid denna bedömning måste dock beaktas att undantagsbestämmelserna är avsedda att tas i bruk enbart under sådana extraordinära förhållanden då situationen vid Försäkringskassan kommer vara mycket ansträngd. Det framstår därför inte som sannolikt att möjligheten till omprövningarna och uppföljningarna skulle utnyttjas i någon större utsträckning. Till detta kommer att om kravet ersätts med en fakultativ bestämmelse skulle resurser ändå behöva läggas på att göra en bedömning av om möjligheten att göra omprövningar och uppföljningar ska utnyttjas eller inte, och i vilken utsträckning. Prövningen i sig skulle alltså kräva resurser och utgöra en belastning för verksamheten som inte kan anses stå i proportion till vad en sådan möjlighet skulle ge. Vid en avvägning framstår därför detta alternativ som mindre lämpligt i jämförelse med att helt stoppa omprövnings- och uppföljningsverksamheten under en allvarlig kris.

Ett annat alternativ kan vara att förlänga tidsintervallerna för hur ofta omprövningar och uppföljningar ska genomföras. En sådan undantagsbestämmelse framstår emellertid inte som ändamålsenlig och förordas därför inte. Förlängda tidsfrister skulle vara svårt att utforma så att det får avsedd effekt i fråga om avlastning och möjlighet till omfördelning av handläggningsresurser inom myndigheten, eftersom Försäkringskassans behov av att anpassa verksamheten kan se olika ut beroende på vilken typ av kris det rör sig om och hur länge den pågår. Redan fattade beslut om ersättning har dessutom en omprövnings- eller uppföljningstidpunkt registrerad i handläggningssystemet, som kommer att generera ett nytt ärende när det registrerade datumet infaller. Det innebär att besluten som registrerats med en sådan tidpunkt kommer behöva hanteras och skjutas fram manuellt allt eftersom tidpunkterna infaller, vilket skulle medföra en ökad administrativ belastning för myndigheten. Förlängda tidsfrister för omprövning och uppföljning skulle alltså med största sannolikhet inte ge Försäkringskassan den avlastning som behövs i en kristid.

Om undantagsregler inte införs kommer Försäkringskassan även i tider av allvarlig kris eller krig vara skyldig att genomföra löpande omprövningar och uppföljningar, trots att belastningen på myndigheten då förväntas vara mycket hög och situationen särskilt ansträngd. Detta kan få till följd, eller i vart fall bidra till, att myndighetens kritiska

verksamhet inte kan prioriteras fullt ut med bland annat ökade handläggningstider för nya ansökningar och fördröjda utbetalningar som följd.

Risk för felaktiga utbetalningar och bidragsbrott

En negativ konsekvens med att göra uppehåll med tidsbestämda omprövningar av omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning är att risken för felaktiga utbetalningar i viss mån kommer att öka. Förmånerna kan komma att betalas ut trots att förhållandena förändrats på ett sådant sätt att rätten till förmånen inte längre föreligger. Avsteg från löpande uppföljningar av den försäkrades arbetsförmåga vid sjukersättning bedöms i viss mån ge motsvarande konsekvens. De uppföljningarna syftar dock inte enbart till att säkerställa att den försäkrade alljämt uppfyller villkoren för rätt till sjukersättning, utan även till att fånga individer som med rätt stöd och rehabilitering skulle kunna återfå viss arbetsförmåga och ge dem förutsättningarna för det.

Eftersom den enskilde fortfarande omfattas av skyldigheten att anmäla ändrade förhållanden som påverkar rätten till eller storleken av förmånen samt då den föreslagna författningsändringen inte träffar omprövningsbestämmelserna vid ändrade förhållanden föreligger ändå förutsättningar att fånga upp många av de fall där rätten till förmånerna inte längre finns. Skyldigheten att fortlöpande ompröva omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning kan antas ha en mindre avgörande roll för att säkerställa korrekta utbetalningar i jämförelse med omprövningsskyldigheten vid ändrade förhållanden. Den negativa konsekvensen av författningsförslaget bedöms därför inte bli alltför omfattande i detta avseende.

En viss ökad risk för felaktiga utbetalningar måste också vägas mot den nytta som en regelförändring skulle ha för verksamheten i en allvarlig kristid.

Effekter för enskilda

Om tidsbestämda omprövningar och uppföljningar inte genomförs ökar i någon mån risken för felaktiga utbetalningar som en följd av att ändrade förhållanden inte upptäcks. Antalet mer omfattande återkravsutredningar mot enskilda kan därför komma att öka.

Skyldigheten att göra uppföljningar vid beviljad sjukersättning är en viktig del i Försäkringskassans arbete för att upptäcka och tillvarata eventuell arbetsförmåga samt att se till att eventuella behov av rehabilitering blir tillgodosedda. Utebliven uppföljning av sjukersättning kan leda till att personer med en förbättrad arbetsförmåga inte upptäcks eller att rehabiliteringsbehov som kan leda till en ökad arbetsförmåga inte uppmärksammas och genomförs. Det skulle på sikt kunna få konsekvenser för enskilda personers mående och deltagande i samhällsgemenskapen. Samtidigt kan uppföljningarna upplevas som stressande och oroande för vissa individer varför uppehåll med denna verksamhet även skulle kunna ha en lugnande effekt i tider av stor oro och osäkerhet i övrigt. Vidare kan de samhälleliga förutsättningarna för rehabiliterande insatser och återgång i arbete förväntas vara mer begränsade i tider av allvarlig kris.

Ikraftträdande

Förordningen träder i kraft vid den tidpunkt som regeringen bestämmer.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektör Nils Öberg i närvaro av överdirektör Maria Rydbeck och rättschef Marie Axelsson. Föredragande har varit Anna Pochill.

Försäkringskassan

Nils Öberg
Generaldirektör

Anna Pochill
Föredragande

Adress
Försäkringskassan
103 51 Stockholm
Webbplats
forsakringskassan.se

Telefonnummer
08-786 90 00
Organisationsnummer
202100-5521

Författningsförslag

Förslag till förordning (xxxx:xx) med kompletterande bestämmelser om SGI-skydd vid extraordinära händelser i fredstid eller höjd beredskap

Härigenom föreskrivs följande.

1 § I denna förordning finns kompletterande bestämmelser om skydd för den sjukpenninggrundande inkomsten (SGI-skydd).

2 § SGI-skydd enligt 26 kap. 9 § gäller för försäkrade som måste avbryta eller inskränka sitt förvärvsarbete till följd av

1. en extraordinär händelse i fredstid eller
2. förhållanden som föranlett ett beslut om höjd beredskap.

SGI-skydd enligt första stycket gäller även försäkrade som, till följd av sådana förhållanden som anges i första stycket 1 eller 2, inte kan uppfylla något av de skäl som anges i 26 kap. 11–18 a §§ socialförsäkringsbalken.

3 § SGI-skydd enligt 2 § ska fortsatt gälla i tre månader från och med dagen då omständigheterna i 2 § första stycket 1 eller 2 har upphört.

4 § För den tid SGI-skydd gäller enligt denna förordning ska 6 kap. 10 § socialförsäkringsbalken tillämpas på den försäkrade.

5 § Försäkringskassan får meddela föreskrifter om verkställigheten av denna förordning.

Denna förordning träder i kraft den X.

Förslag till förordning (xxxx:xx) om viss tillfällig föräldrapenning vid extraordinära händelser i fredstid eller höjd beredskap

Inledande bestämmelser

1 § I denna förordning finns bestämmelser om undantag från bestämmelserna om tillfällig föräldrapenning i 13 kap. socialförsäkringsbalken och från bestämmelserna om handläggning av ärenden i 110 kap. samma balk när det gäller ärenden om tillfällig föräldrapenning.

Tillfällig föräldrapenning när verksamheter på skolområdet är stängda

2 § En förälder har rätt till tillfällig föräldrapenning enligt 13 kap. socialförsäkringsbalken för vård av ett barn som avses i 16, 22 eller 27 § samma kapitel, om föräldern behöver avstå från förvärsarbete i samband med att den verksamhet enligt skollagen (2010:800) som barnet normalt deltar i är stängd eller delvis stängd i sådana situationer som avses

1. i 3 § första stycket lagen (2020:148) om tillfällig stängning av verksamheter på skolområdet vid extraordinära händelser i fredstid,
2. i 4 § första stycket samma lag.

Rätt till ersättning enligt första stycket föreligger även när verksamheten är stängd eller delvis stängd till följd av förhållanden som föranlett ett beslut om höjd beredskap.

Med att en verksamhet enligt skollagen är stängd avses i denna förordning detsamma som i 2 § lagen om tillfällig stängning av verksamheter på skolområdet vid extraordinära händelser i fredstid. Med att en skolenhet är delvis stängd avses att utbildning bedrivs med en mindre andel elever närvarande i skolenhetens lokaler och att övrig undervisning bedrivs där eleven och läraren är åtskilda i rum men inte i tid, eller i både rum och tid, eller att viss verksamhet tillfälligt inte alls bedrivs.

3 § Tillfällig föräldrapenning som lämnas med stöd av 2 § lämnas under ett obegränsat antal dagar.

4 § En förälder har, på det sätt som avses i 13 kap. 18 § första meningen socialförsäkringsbalken, inte rätt till tillfällig föräldrapenning som lämnas med stöd av 2 § för tid när föräldrapenning annars skulle ha lämnats. Detta gäller oavsett barnets ålder.

5 § Försäkringskassan får fatta beslut enligt 13 kap. 4 § socialförsäkringsbalken för tillfällig föräldrapenning som lämnas med stöd av 2 § i fråga om barn som avses i 13 kap. 22 eller 27 § socialförsäkringsbalken.

6 § Överlåtelse enligt 13 kap. 8 § socialförsäkringsbalken av rätten till tillfällig föräldrapenning får, utöver i de fall som anges i den paragrafen, göras i samband med att den verksamhet enligt skollagen (2010:800) som barnet normalt deltar i är stängd eller delvis stängd.

Försäkringskassan får fatta beslut enligt 13 kap. 9 § socialförsäkringsbalken även när det gäller rätt till tillfällig föräldrapenning i det fall som anges i första stycket. Som villkor för detta gäller det som anges i 13 kap. 9 § andra stycket socialförsäkringsbalken.

Undantag från krav på läkarutlåtande

7 § Med undantag från det som anges i 110 kap. 18 § första meningen socialförsäkringsbalken får det särskilda vård- eller tillsynsbehov som krävs för tillfällig föräldrapenning enligt 13 kap. 22 § samma balk styrkas på annat sätt än genom läkarutlåtande.

Bemyndiganden

8 § Försäkringskassan får meddela ytterligare föreskrifter om tillfällig föräldrapenning som lämnas med stöd av denna förordning. Försäkringskassan får även meddela föreskrifter om undantag från bestämmelserna om handläggning av ärenden i 110 kap. socialförsäkringsbalken när det gäller ärenden om sådan tillfällig föräldrapenning som lämnas med stöd av denna förordning.

Försäkringskassan får meddela föreskrifter om verkställigheten av denna förordning.

Denna förordning träder i kraft den X.

Förslag till förordning (xxxx:xx) om aktivitetsersättning vid förlängd skolgång när verksamheter på skolområdet är stängda vid extraordinära händelser i fredstid eller höjd beredskap

1 § I denna förordning finns bestämmelser om undantag från bestämmelserna om aktivitetsersättning vid förlängd skolgång i 33 kap. 20 § socialförsäkringsbalken.

2 § Bestämmelsen i 33 kap 20 § socialförsäkringsbalken ska inte gälla när den verksamhet enligt skollagen (2010:800) som den försäkrade normalt deltar i är stängd eller delvis stängd till följd av förhållanden som föranlett ett beslut om höjd beredskap. Detsamma gäller i sådana situationer som avses i 3 § första stycket lagen (2020:148) om tillfällig stängning av verksamheter på skolområdet vid extraordinära händelser i fredstid.

Med att en verksamhet enligt skollagen är stängd avses i denna förordning detsamma som i 2 § lagen (2020:148) om tillfällig stängning av verksamheter på skolområdet vid extraordinära händelser i fredstid. Med att en skolenhet är delvis stängd avses att utbildning bedrivs med en mindre andel elever närvarande i skolenhetens lokaler och att övrig undervisning bedrivs där eleven och läraren är åtskilda i rum men inte i tid, eller i både rum och tid, eller att viss verksamhet tillfälligt inte alls bedrivs.

3 § Försäkringskassan får meddela föreskrifter om verkställigheten av denna förordning.

Denna förordning träder i kraft den X.

Förslag till förordning (xxxx:xx) om undantag från vissa bestämmelser om förmånstid inom socialförsäkringsområdet vid extraordinära händelser i fredstid eller höjd beredskap

Inledande bestämmelser

1 § I denna förordning finns bestämmelser om undantag från bestämmelserna om förmånstid för

- sjukpenning,
- graviditetspenning,
- familjebidrag,
- aktivitetsersättning, utvecklingsersättning, etableringsersättning samt bostadsersättning och etableringstillägg.

Sjukpenning

2 § Med undantag från det som anges i 27 kap. 17 § socialförsäkringsbalken får sjukpenning inte lämnas för längre tid tillbaka än 30 dagar före den dag då anmälan om sjukdomsfallet gjordes till Försäkringskassan. Detta gäller dock inte om det har funnits hinder mot att göra en sådan anmälan eller det finns särskilda skäl för att förmånen ändå bör lämnas.

Graviditetspenning

3 § Med undantag från det som anges i 10 kap. 11 § och 27 kap. 17 § socialförsäkringsbalken får graviditetspenning inte lämnas för längre tid tillbaka än 30 dagar före den dag då anmälan gjordes till Försäkringskassan. Detta gäller dock inte om det har funnits hinder mot att göra en anmälan eller det finns särskilda skäl för att förmånen ändå bör lämnas.

Familjebidrag

4 § Med undantag från det som anges i 11 kap. 9 § förordningen (1995:239) om förmåner till totalförsvarspliktiga får familjebidrag endast om det finns särskilda skäl lämnas för den tid som ligger längre tillbaka än 90 dagar före den dag då ansökan kom in till Försäkringskassan.

Ersättning till deltagare i arbetsmarknadspolitiska insatser

5 § Med undantag från det som anges i 10 kap. 5 § förordningen (2017:819) om ersättning till deltagare i arbetsmarknadspolitiska insatser får aktivitetsstöd, utvecklingsersättning, etableringsersättning, etableringstillägg och bostadsersättning inte lämnas för längre tid tillbaka än tre månader före ansökningsmånaden, om det inte finns särskilda skäl.

Bemyndiganden

6 § Försäkringskassan får meddela ytterligare föreskrifter om förmånstid enligt denna förordning.

Försäkringskassan får meddela föreskrifter om verkställigheten av denna förordning.

Denna förordning träder i kraft den X.

Förslag till förordning (xxxx:xx) om undantag från bestämmelser om omprövning och uppföljning av omvårdnadsbidrag, merkostnadsersättning och sjukersättning vid extraordinära händelser i fredstid eller höjd beredskap

Härigenom föreskrivs följande.

Inledande bestämmelser

1 § I denna förordning finns bestämmelser om undantag från bestämmelserna om omprövning och uppföljning för

- omvårdnadsbidrag,
- merkostnadsersättning och
- sjukersättning.

Omvårdnadsbidrag

2 § Bestämmelsen om omprövning av den försäkrades rätt till omvårdnadsbidrag i 22 kap. 15 § första stycket 1 socialförsäkringsbalken ska inte tillämpas.

Merkostnadsersättning

3 § Bestämmelsen om omprövning av den försäkrades rätt till merkostnadsersättning i 50 kap. 14 § första stycket 1 socialförsäkringsbalken ska inte tillämpas.

Sjukersättning

4 § Bestämmelsen om uppföljning av den försäkrades arbetsförmåga i 33 kap. 17 § socialförsäkringsbalken ska inte tillämpas.

Bemyndigande

5 § Försäkringskassan får meddela föreskrifter om verkställigheten av denna förordning.

-
1. Denna förordning träder i kraft den X.
 2. Förordningen ska tillämpas även i ärenden där beslutet om beviljande av förmånen och fastställandet av tidpunkten för omprövning eller uppföljning meddelats innan förordningen trädde ikraft, men där den beslutade tidpunkten infaller efter ikraftträdandet.